

Kapitel 5: Mediernes kildebrug

Nogle af journalistikkens mest centrale læresætninger relaterer sig til brugen af og samspillet med kilderne. Først og fremmest bør journalisten trække på flere forskellige og uafhængige kilder og kildesynspunkter for at skabe så 'objektiv' og afbalanceret en formidling af en given begivenhed eller historie som muligt. Målet er at undgå kildeløse eller énkilde-historier. Brug af flere kilder er dog ikke ensbetydende med troværdighed, hvorfor det også bør være gennemskueligt, hvem kilderne helt konkret er, og med hvilken kompetence eller autoritet de fremsætter deres information. Samtidig må kildens information før offentliggørelse kontrolleres grundigt, f.eks. i relation til den viden der ellers eksisterer om en bestemt begivenhed. Endelig skal kildens information og bidrag til historien fremgå tydeligt af formidlingen, således at modtageren klart kan identificere, hvad der er kildens perspektiv, og hvad der eventuelt er mediets. Fra et principielt synspunkt kan medierne ved at efterleve disse regler værne sig mod kritik om partiskhed, bias og mangel på dokumentation i deres dækning (Kristensen 2004).

Analysen af mediernes dækning af Irak-krigen skelner mellem 'kilder' og 'aktører', hvor 'kilder' er defineret som de personer, der bidrager med information til historien i overensstemmelse med den journalistiske metodelitteraturs egne definitioner af kildebegrebet.¹ 'Aktører' er personer, som ikke fungerer direkte som kilder ved at bidrage med information, men alligevel indholdsmæssigt har en væsentlig placering i en artikel eller et indslag.²

Analysen behandler de kilder og aktører, som er nævnt, refereret eller optræder i artikler og indslag, idet deres manifesterede eller konkrete tilstedeværelse i den journalistiske tekst (i form af både ord og tale) er udtryk for mediernes prioritering af kilden som en væsentlig informationsleverandør og aktøren som en væsentlig figur i begivenhedernes forløb. Samtidig kan mediernes valg af navnlig kilder til at dokumentere konkrete begivenheder også ses som udtryk for en bestemt vinkling eller *framing* af historien. Fremstillingen af en krigshændelse på-

---

¹ Meilby (1999: 138) skriver for eksempel, at "*For journalisten er en kilde den, der har et materiale – især viden – han har brug for*" (jf. også Kristensen 2004).

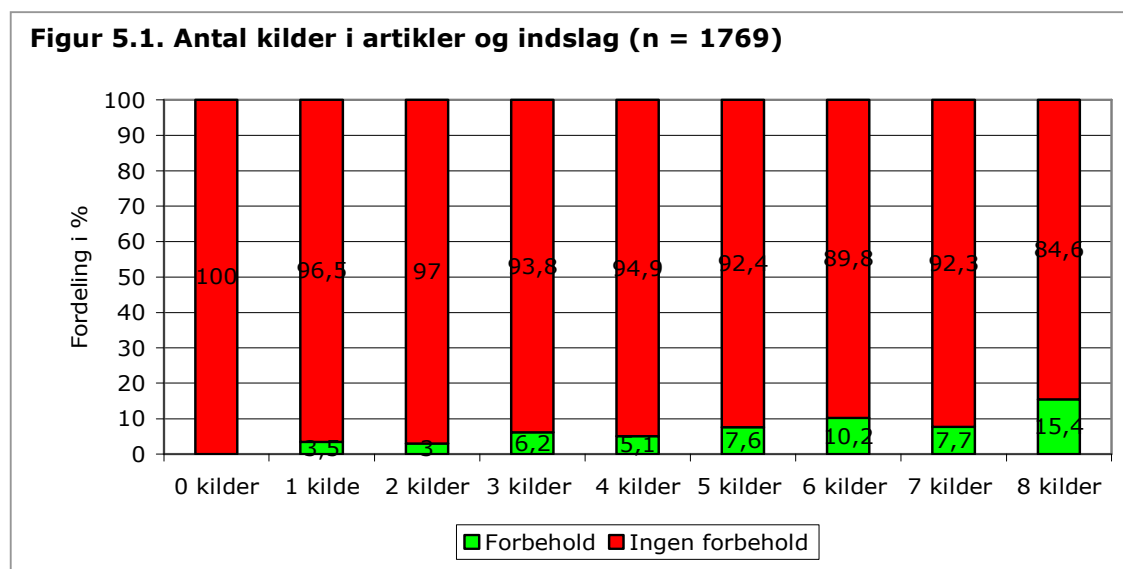
² For eksempel omhandler en række historier Saddam Hussein, hvor han ikke fungerer som kilde, men som omdrejningspunkt, aktør, i historierne. Det gælder bl.a. artikler som: "*Saddam Husseins skæbne*" (Politiken 19/3), "*Saddams sidste bastion*" (JP 11/4) og "*Saddam slår tilbage*" (Info. 21/3).

virkes f.eks. af, om det er en repræsentant for militæret eller en almindelig borger, der bidrager med information.

Antal kilder og kildeforbehold

Materialet blev kodet for antallet af kilder, og om enten journalisten eller kilden selv ytrede forbehold i forhold til en given information.

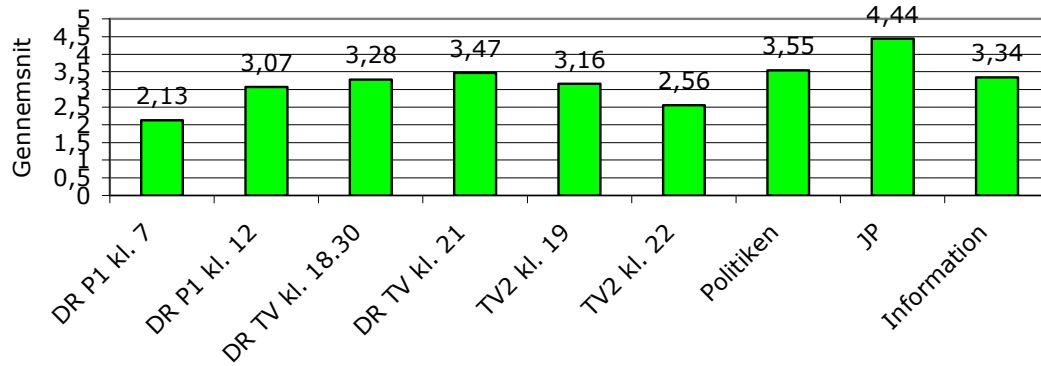
Datamaterialet viser, at "discountjournalistik" (Meilby 1999) i form af historier med ingen eller kun få kilder bestemt ikke er fraværende i de undersøgte danske mediers formidling, idet én ud af fire historier har enten kun én eller slet ingen kilder (jf. figur 5.1.). Én er således også det hyppigst fremkommende antal kilder i det samlede datamateriale. Knap en tredjedel af materialet er perspektiveret fra to eller tre kilders side og cirka én ud af fire historier trækker på fire eller fem kilder, mens den resterende femtedel trækker på mere end fem kilder. Beregninger af den typiske brug af kilder viser, at der i det samlede datamateriale i gennemsnit trækkes på 3,5 kilder i hver enkelt artikel eller indslag.

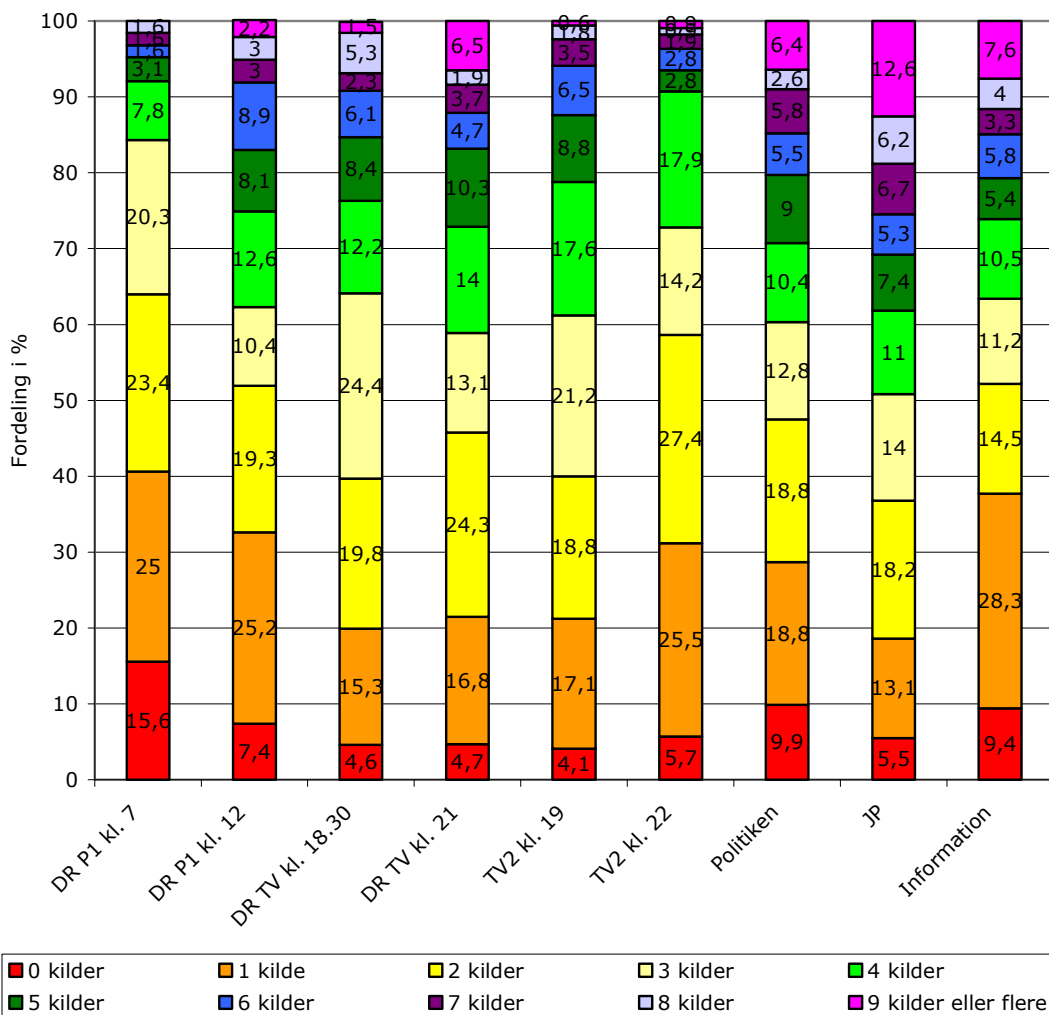
Fordelt på medier viser analysen, at det navnlig er den tidlige radioavis, der formidles helt uden kilder – faktisk næsten hver anden historie (jf. figur 5.2. og 5.3.). Dette medie har således også gennemsnitligt det laveste antal kilder pr. indslag, nemlig 2,13 efterfulgt af TV 2's sene udsendelse med et gennemsnit på 2,56. Dette resultat bør naturligvis ses i lyset af, at netop en kort og præcis præsentation af centrale begivenheder er en grundlæggende præmis i radiomediets nyhedsformidling – en præmis, som ikke åbner mulighed for en eksplicit præsen-

tation eller reference til en eller flere kilder i samme omfang som i f.eks. avismediet.

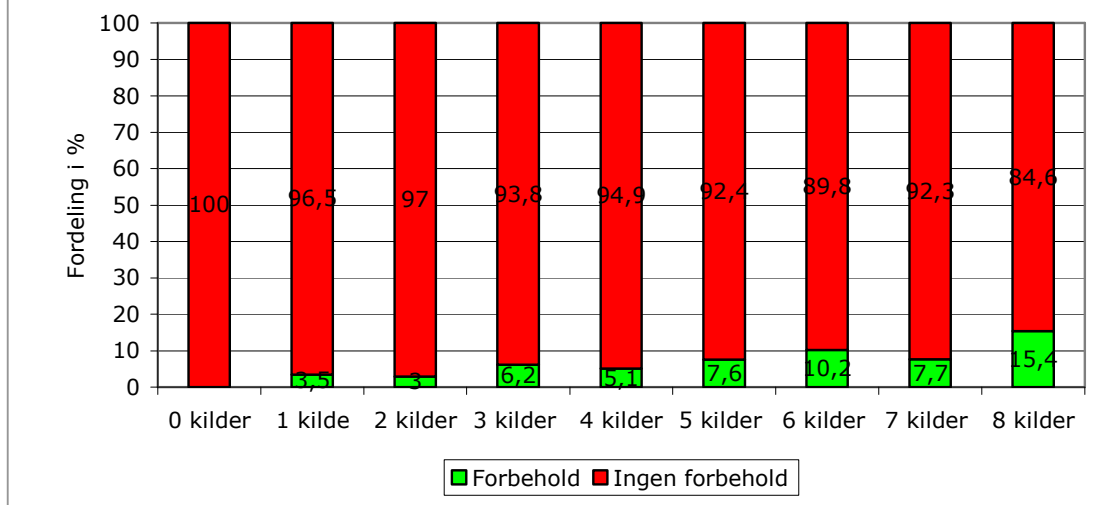
Figur 5.2. Mediernes gennemsnitlige antal kilder pr. historie (n = 1769)

Figur 5.3. Antal kilder (i procent af antal artikler/indslag pr. medie)

Figur 5.4. Antal kilder krydset med journalistiske forbehold (i procent af antal historier)

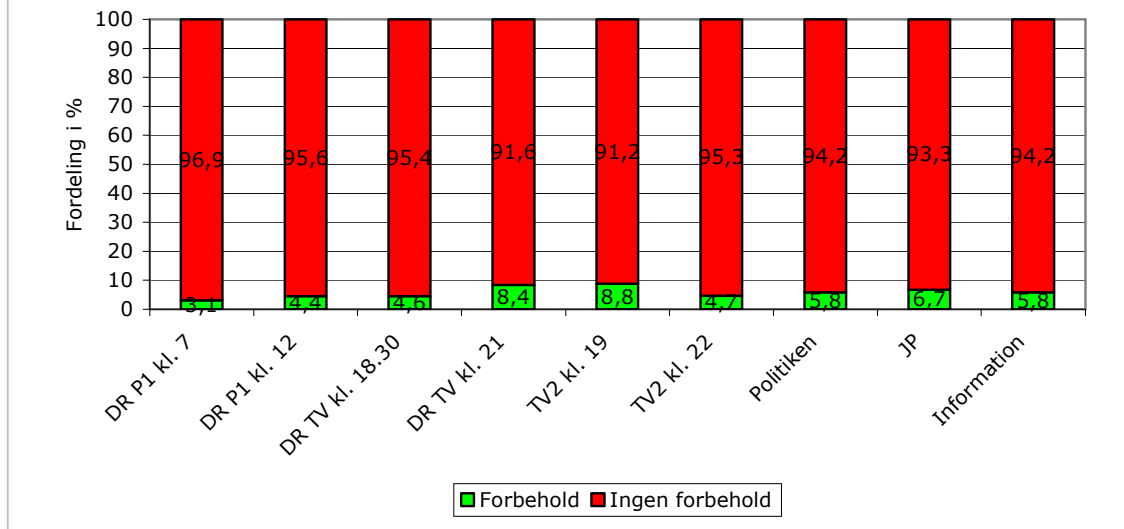

I aviserne er cirka én ud af ti historier i Politiken og Information helt udokumenteret af kilder, samtidig med at Information også er det medie, som har flest historier med kun én kilde samt den avis, der gennemsnitligt har færrest kilder pr. artikel, nemlig 3,34. Jyllands-Posten og TV-Avisen kl. 18: 30 benytter sig i mindst omfang af (for) få kilder, om end *"discountjournalistik"* heller ikke er fraværende i disse medier. Jyllands-Posten har gennemsnitligt det højeste antal kilder blandt alle medierne, nemlig 4,44 pr. artikel.

Fordelingerne for antallet af kilder til de enkelte historier bliver yderligere interessante, når de krydses med journalistiske forbehold i forhold til historien. Det vil sige, om der i den enkelte historie gives udtryk for reservationer over for kildens/kildernes eller oplysningernes rigtighed. Analysen viser, at ikke ét medie tager forbehold over for de historier og oplysninger, som formidles helt uden kilder. Næsten samme tendens gør sig gældende for historier med kun én kilde eller to kilder (jf. figur 5.4). Til gengæld indikerer fordelingerne, at jo flere kilder, der er i en historie, des hyppigere tages der forbehold over for kilderne. Det vil sige, at den journalistiske refleksion over kildens information øges i takt med inddragelsen af forskellige informationskilder og synspunkter.

Medierne imellem har TV-Avisen kl. 21: 00 og TV 2 Nyhederne kl. 19: 00 flestforbehold, nemlig i knap én ud af ti historier, mens Radioavis kl. 07: 00 har færrest, nemlig i én ud af tredive indslag. Der er dog ikke er nogen medier, der på dette punkt skiller sig markant ud med enten særdeles mange eller meget få forbehold (jf. figur 5.5.).

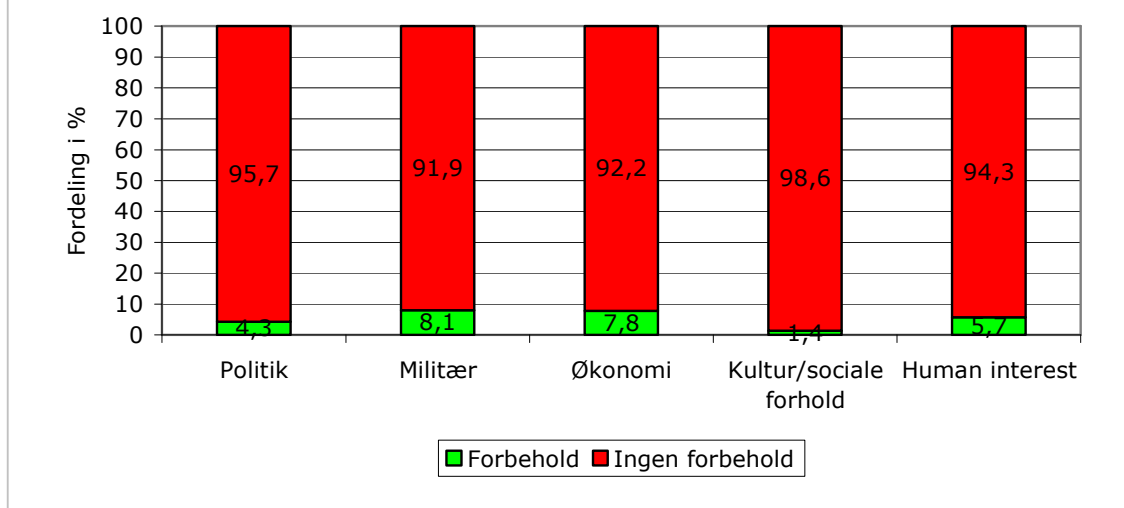
Figur 5.5. Journalistiske forbehold (i procent af antal indlag/artikler pr. medie)

Samlet set optræder der kun journalistiske forbehold i forhold til kilder og oplysninger i 6,1% af historierne (108 enheder) – på trods af, at netop krigsrapportering ofte er baseret på 'usikre kilder', jf. titlen på Lars Nord og Jesper Strömbäcks undersøgelse af de svenske mediers dækning af Irak-krigen, "*Från usäker källor: Bevakningen av Irakkriget i Svenska medier*" (2003).

Det skal dog pointeres, at fordelt på de forskellige overordnede emner optræder de journalistiske forbehold navnlig i historier med 'militær' som primær vinkel (jf. figur 5.6.), nemlig i knap én ud af 12 historier.

Figur 5.6. Journalistiske forbehold krydset med overordnet emne (i procent af overordnet emne)

Det vil sige, at der fra mediernes side faktisk er en lidt større bevågenhed over for historier, som kan være præget af de militære parters særlige interesser, om end det ikke er en fast rutine.

Kilderne i de danske medier udtrykker heller ikke selv mange forbehold over for deres information. Det sker faktisk kun i 2,9% af analyseenhederne – hyppigst på tv (i 3,45% af indslagene) og nogenlunde lige sjældent i aviserne og radioen (henholdsvis 2,7% og 2,65%).

Sammenfattende viser analysen af antal kilder og forbehold i mediernes historier om Irak-krigen:

- *At én ud af fire historier ikke lever op til normen om brug af flere forskellige kilder, idet de trækker på ingen eller kun én eksplicit kilde.*
- *At historierne dog gennemsnitligt trækker på tre eller fire kilder.*
- *At kun i cirka én ud af tyve historier udtrykker journalisten forbehold til informationen – det er navnlig i historier med en militær og økonomisk vinkel.*
- *At der tages ingen eller kun få journalistiske forbehold i forbindelse med historier uden eller med få kilder.*
- *At jo flere kilder der optræder i historierne, des større er tendensen til, at historierne også rummer journalistiske forbehold over for (dele af) kildeinformationen.*

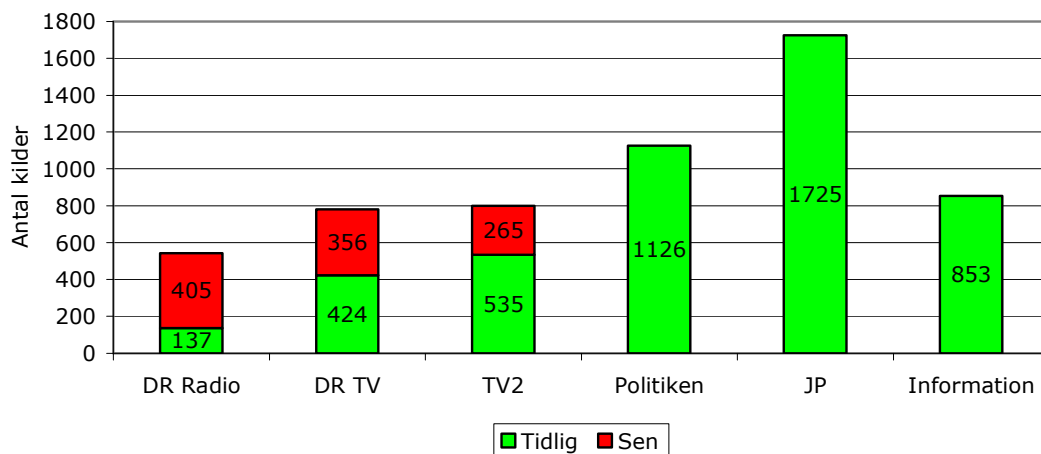
Kilderne konkret

Materialet blev dernæst analyseret mere detaljeret for de op til otte første kilder eller aktører, som kunne identificeres i de enkelte artikler eller indslag. Denne næranalyse tæller i alt 5826 kilder, hvoraf aviserne, navnlig Jyllands-Posten, tegner sig for hovedparten (jf. figur 5.7.), som også analysen af mediernes gennemsnitlige antal kilder pr. historie viste (jf. ovenfor). Disse kilder blev analyseret med fokus på fire parametre:

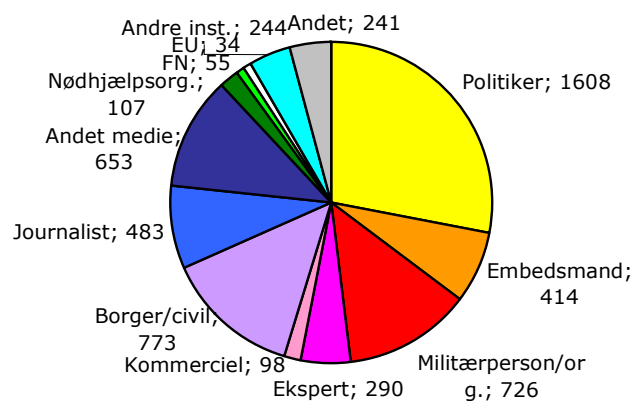
- 1) *kildernes samfundsmæssige status eller type*, dvs. kildens sociale tilhørsforhold – tilhørte kilden f.eks. den politiske eller militære elite, eller repræsenterede kilden den almindelige borgers synspunkt?
- 2) *kildens nationalitet* – hvilket land/geografisk kontekst stammede kilden fra?

- 3) *kildens eksplicitet*, dvs. blev kilden citeret i avisen, udtalte kilden sig til kameraet eller mikrofonen, eller blev kilden refereret uden ordret gengivelse?
- 4) *kildens identifikation*, dvs. kunne kilden nemt identificeres, fordi vedkommende var angivet med navn; eller var kilden unavngiven – som 'regeringen', 'en talsmand' eller 'det militære hovedkvarter i Qatar' – uden at dette nødvendigvis var udtryk for et ønske om ikke at kunne blive identificeret; eller var kilden eksplicit anonym og dermed kunne formodes at *ville* være anonym?

Figur 5.7. Antal analyserede kilder fordelt på medie (n = 5826)

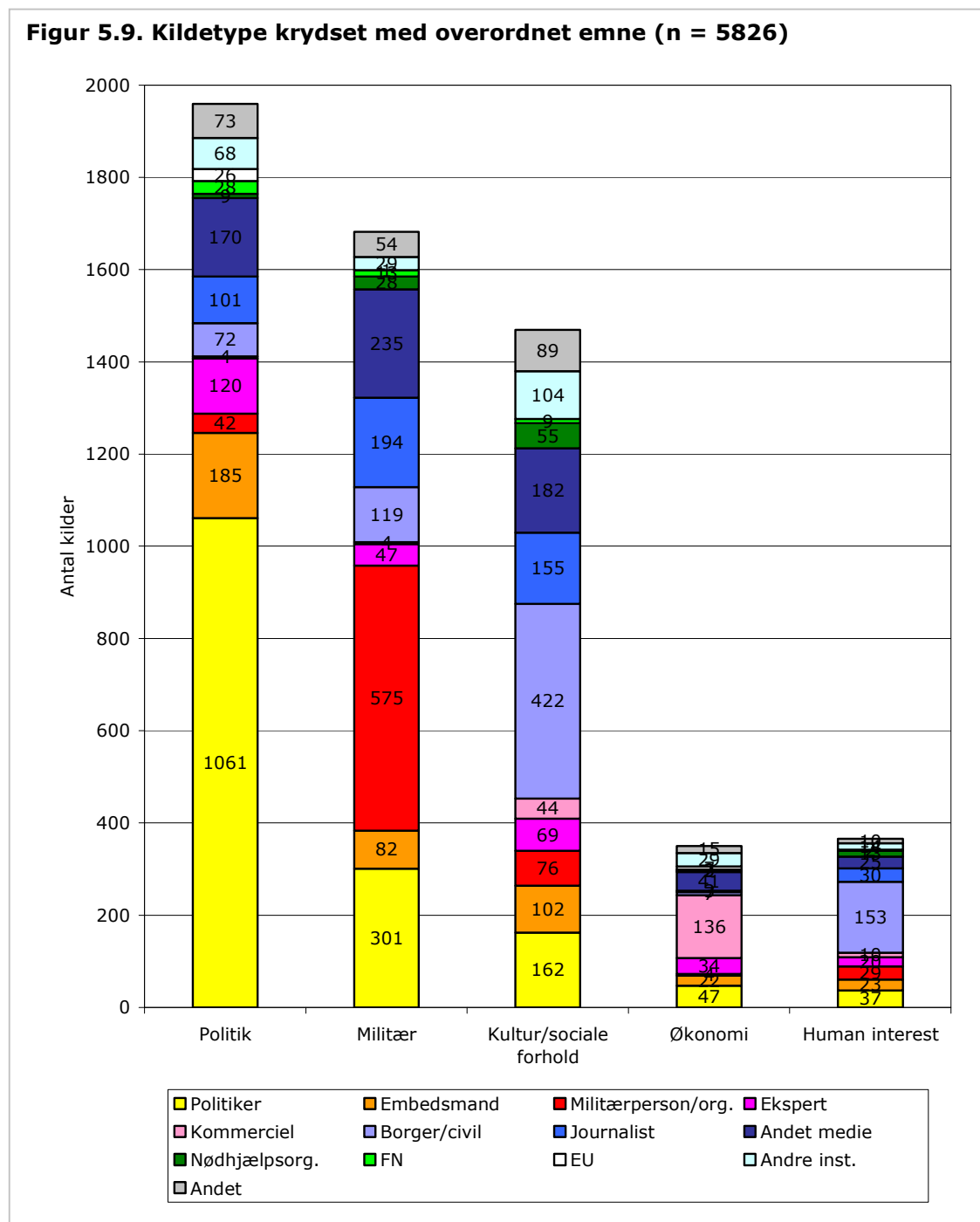
Figur 5.8. Kildetype (n = 5826)

Kildetype

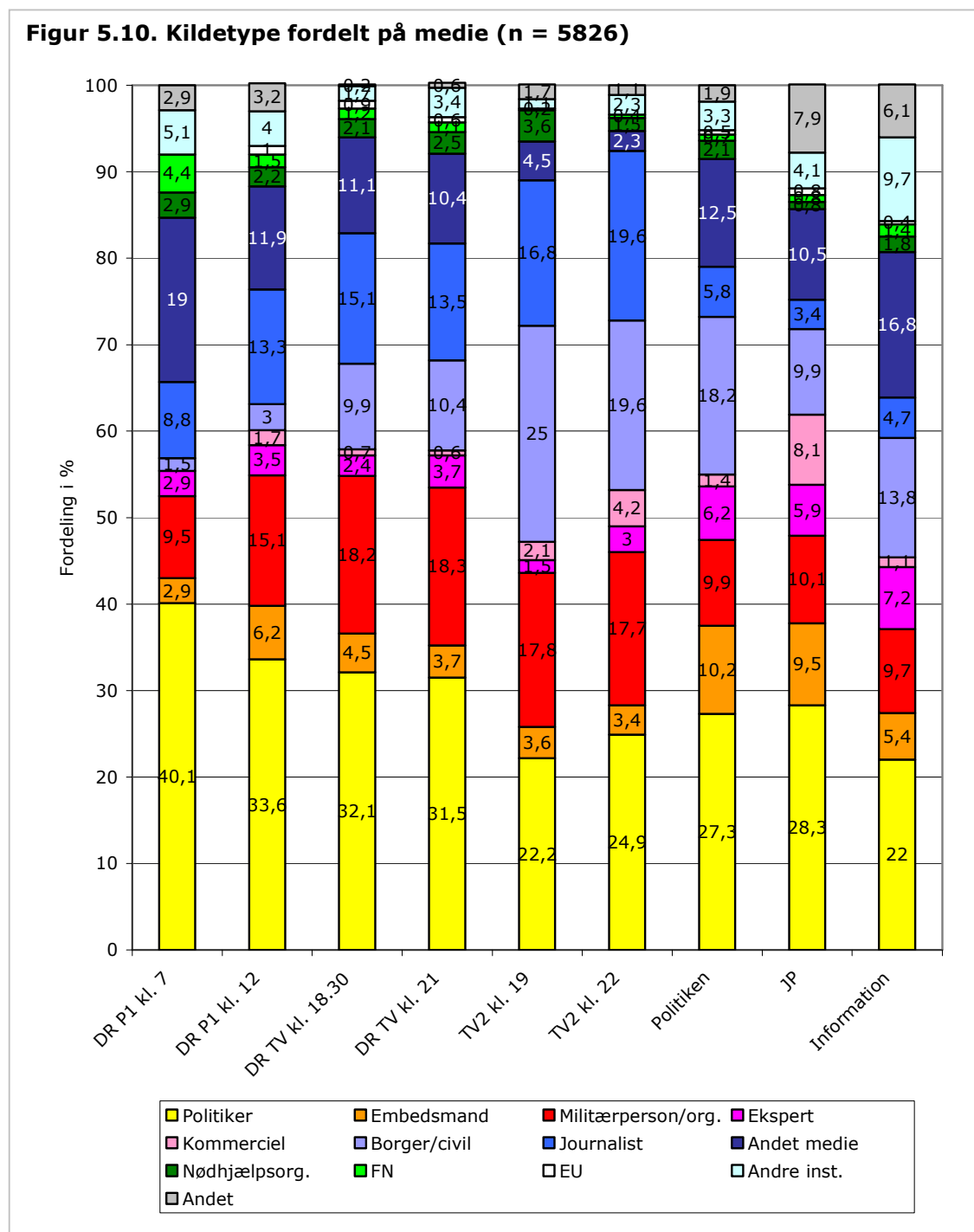
En analyse af kildebrug må først og fremmest fokusere på kildernes samfundsmæssige og/eller sociale tilhørsforhold, idet en sådan kortlægning kan give et indblik i, hvem – i form af hvilke samfundsgrupper – der kom til orde og herved fik mulighed for at påvirke mediedagsordenen. Kodeskemaet opstillede i alt 15 kildetyper, hvoraf *politikere* er den klart mest fremtrædende kategori, idet mere end hver fjerde kilde er politiker (1608 stk.) (jf. figur 5.8).

Figur 5.9. Kildetype krydset med overordnet emne (n = 5826)

Dette resultat kan bl.a. ses i lyset af, at politik, som nævnt, var det overordnede emne i knap én ud af tre historier (jf. afsnittet overordnet emne i kapitel 4). Som det fremgår af figur 5.9., er det også inden for dette emne, at de fleste politiske kilder optræder. Danmark Radio har både i deres tv- og radionyheder den højeste andel politiske kilder sammenlignet med de øvrige medier, mens TV 2's tidlige udsendelse samt Information har den laveste (jf. figur 5.10.).

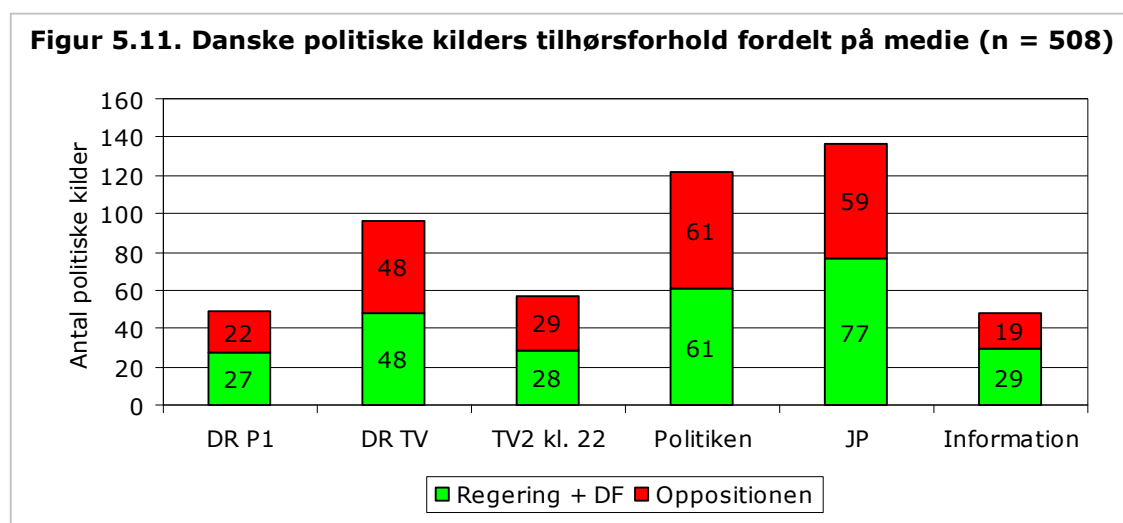
Figur 5.10. Kildetype fordelt på medie (n = 5826)

Af de 1608 politiske kilder er 508 *danske*, svarende til 8,7 procent af det samlede antal kilder og knap hver tredje af alle de politiske kilder. De politiske kilder blev desuden kodet for deres mere konkrete politiske tilhørsforhold med fokus på deres relation til enten regeringspartier eller opposition. Af de i alt 508 danske politikere repræsenterer lidt mere end halvdelen regeringen og lidt under halvdelen oppositionen, nemlig henholdsvis 269 og 239.

Medierne imellem var der ikke umiddelbart forskelle mht. hvilke politiske aktører, der kom til orde, idet alle medier repræsenterede begge parter nogenlunde ligeligt, dog med en svag tendens hos både Jyllands-Posten og Information til at prioritere regeringskilder højest (jf. figur 5.11).

Figur 5.11. Danske politiske kilders tilhørsforhold fordelt på medie (n = 508)

Disse tendenser er umiddelbart interessante i lyset af den politiske hældning, der kommer til udtryk i de respektive avisers opinionsstof (jf. kapitel 6), idet Jyllands-Posten umiddelbart afspejler en regeringsvenlig kurs på opinionssiderne i modsætning til Information. Overordnet set er der dog i et nationalt perspektiv ikke umiddelbart tendens til en skævvridning i forhold til, hvilke politiske synspunkter, der kommer til orde. Blandt de danske politiske partier er Venstre mest dominerende, ikke overraskende fordi Anders Fogh Rasmussen er en hyppigt optrædende kilde (i alt 80 gange).

I et internationalt perspektiv viser tallene til gengæld en eksplicit tendens til, at det er politiske kilder fra regeringsmagterne, der trækkes mest på, mens antallet af udenlandske oppositionspolitikere er mere begrænset.³

³ George Bush optræder 128 gange som kilde; Tony Blair 55 gange; Gerhard Schröder 21 gange; Jacques Chirac 29 gange, Vladimir Putin 14 gange, Saddam Hussein 43 gange, uspecificerede regeringskilder i alt 741 gange og uspecificerede oppositionskilder 69 gange.

Borgere og militærpersoner er de dernæst mest dominerende kategorier – og faktisk næsten lige store, idet begge kategorier udgør mere end én ud af ti af alle kilder i datamaterialet (jf. figur 5.8. ovenfor). Militærets fremtrædende placering bekræfter resultatet fra den tematiske analyse, hvor krigshændelser var meget dominerende, og som det fremgår af figur 5.9. optræder militære kilder, ikke overraskende, især i historier med 'militær' som overordnet emne. Militærpersonernes væsentlige rolle som kilder er dog interessant set i lyset af de begrænsede forbehold, som medierne tager i forhold til kildeinformationen som helhed, herunder altså også til informationer, som formidles af aktive parter i konflikten, ikke mindst fordi de militære kilder ikke kun anvendes som partskilder, men ofte også optræder i en ekspertrolle.

Omvendt bekræfter civilbefolkningens ligeledes væsentlige rolle som kilder tendensen til, at reaktioner og stemninger i befolkningen i både Danmark, Irak og andre geografiske kontekster samt hverdags- og samfundslivet i Irak under krigen var dominerende temaer i mediernes dækning. Igen stemmer det overens med kildernes fordelinger på historiernes overordnede emner, hvor almindelige borgere hovedsageligt optræder i historier med fokus på især kulturelle/sociale forhold, men også human interesse (jf. figur 5.9).

Det vil sige, at medierne ikke udelukkende trækker på de officielle kilder, som har mulighed for at styre eller begrænse informationsstrømmene om krigens progression set fra et strategisk og taktisk (enten politisk eller militært) synspunkt. De trækker også på den almindelige borgers holdninger og øjenvidneberetninger.

Medierne imellem er det navnlig tv-stationerne, der anvender de militære kilder, hvilken igen stemmer overens med deres tendens til at prioritere de militære handlinger tematisk (jf. temaanalysen i kapitel 4). Mht. brugen af borgere som kilder er der nogle meget markante forskelle medierne imellem. Navnlig TV 2 prioriterer denne kildegruppe højt, idet fire eller fem ud af ti kilder hos TV 2 faktisk er en repræsentant for civilbefolkningen, mens det kun gælder én ud af ti kilder i TV-Avisen og mindre end én ud af tyve kilder i Radioavisen. Også blandt aviserne er der væsentlige forskelle, idet Politiken procentvis har dobbelt så mange borgere som kilder sammenlignet med Jyllands-Posten. Disse fordelinger stemmer på visse punkter igen overens med de forskellige mediers tematiske prioriteringer, idet f.eks. samfunds- og hverdagsliv var prioriteret højt i TV 2.

De beslægtede kildegrupper *journalister/korrespondenter* og *andre medier*, herunder også nyhedsbureauer, tegner sig for til sammen 19,5% – eller godt hver femte kilde – i materialet. Det peger i retning af, at medierne i høj grad trækker på andre mediers information, ligesom de bruger egne journalister som kilder. Denne pointe understøtter den tematiske analyses resultat mht. mediernes egen betydelige rolle i krigsdækningen – altså ikke kun som tema indholdsmæssigt, men også som kilde til historierne.

I forhold til overordnet emne (jf. figur 5.9.) er det især i relation til historier med politisk fokus eller en kulturel/social primær vinkel, at journalister anvendes som kilder. I forlængelse heraf er det, ikke overraskende, især tv-stationerne, som trækker på journalister og korrespondenter som kilder i deres nyhedsdækning, hvilket skal ses i lyset af deres udprægede brug af journalistiske stand-ups, live-interviews og -reportager (jf. figur 5.10). Aviserne, men også radiomediet anvender nærmere andre mediers, herunder ikke mindst nyhedsbureauers, oplysninger som kilder.

Uvildige *eksperter* optager en mere begrænset plads som kilder, hvilket står i klar modsætning til den traditionelle nyhedsformidling, som i udpræget grad trækker på ekspertkilder (Togeby m.fl. 2001). Det bekræfter analysen af gæster i studiet på tv-stationerne, som viste, at to ud af tre gæster faktisk var fra militæret, mens kun én ud af ti repræsenterede ikke-militære eller ikke-politiske kilder. Det bekræfter således også netop de militære kilders dobbeltrolle – som både partskilder og eksperter. Det er således også de tre aviser, især Information, der har den største andel af uvildige eksperter blandt deres kilder sammenlignet med tv og radio. Emnemæssigt er det især i relation til politiske og kulturelle/socialt historier, at de uvildige eksperters viden inddrages, men i mindre grad i relation til netop de militære.

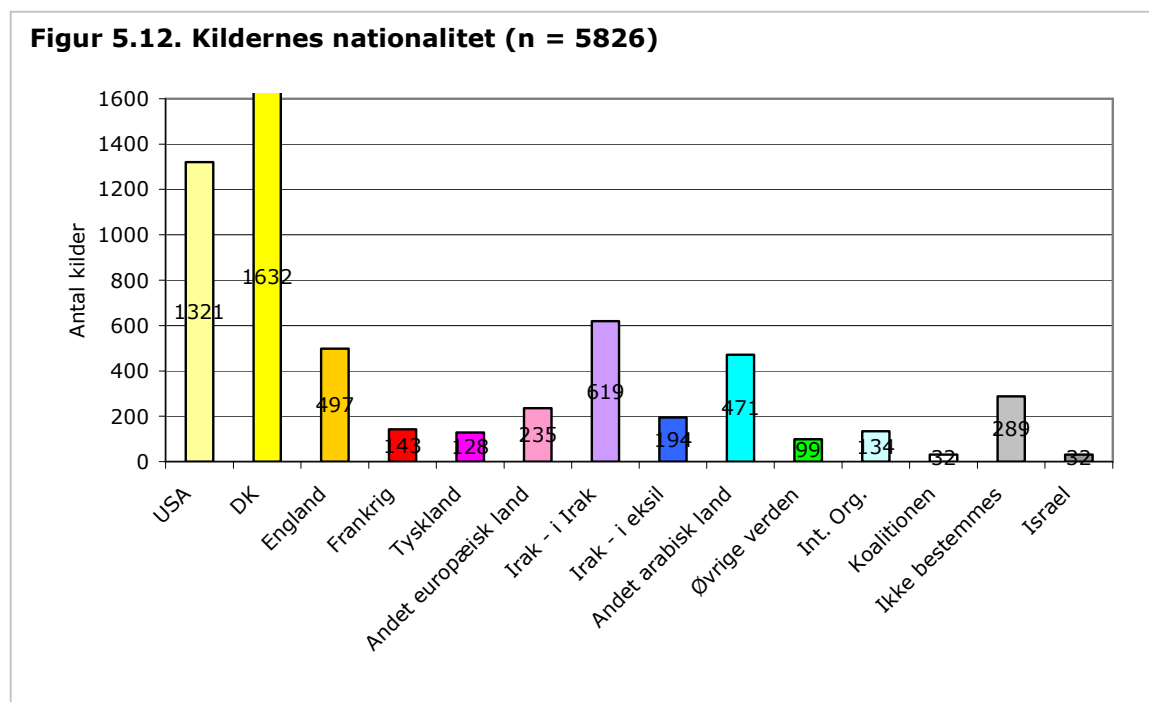
I samspil med de samlede resultater for analysen af kildetyperne peger dette i retning af, at det i forbindelse med krigsdækningen ikke var uvildige eksperter, der blev benyttet til at forklare og perspektivere begivenheder og tendenser, men nærmere partskilder med mere eller mindre klare (politiske eller militære) synspunkter for eller imod krigen.

Blandt de øvrige kildegrupper – *embedsmænd, kommercielle aktører, nødhjælpsorganisationer, FN og EU* – er de væsentligste resultater, at *embedsmænd*

udgør en minoritet i de fleste medier på nær Politiken og Jyllands-Posten, hvor knap en ud af ti kilder er embedsmænd. Andre kildetyper, ikke mindst væsentlige institutioner som *EU* og *FN* samt *nødhjælpsorganisationerne*, indtager en meget marginal rolle som kilder i alle medier. For de politiske organisationer, FN og EU, kan denne lave placering forklares med, at kilderepræsentanter herfra givet vil være kodet som 'politiker' eller 'embedsmand'. Dette forklarer dog ikke tallene for nødhjælpsorganisationerne – en kildetype, som primært bliver anvendt i militærhistorier eller historier med fokus på kulturelle/sociale forhold. De *kommercielle aktører* optræder, ikke overraskende, primært i forbindelse med historier, hvis overordnede emne er økonomi, og igen i navnlig Jyllands-Posten.

Kildernes nationalitet

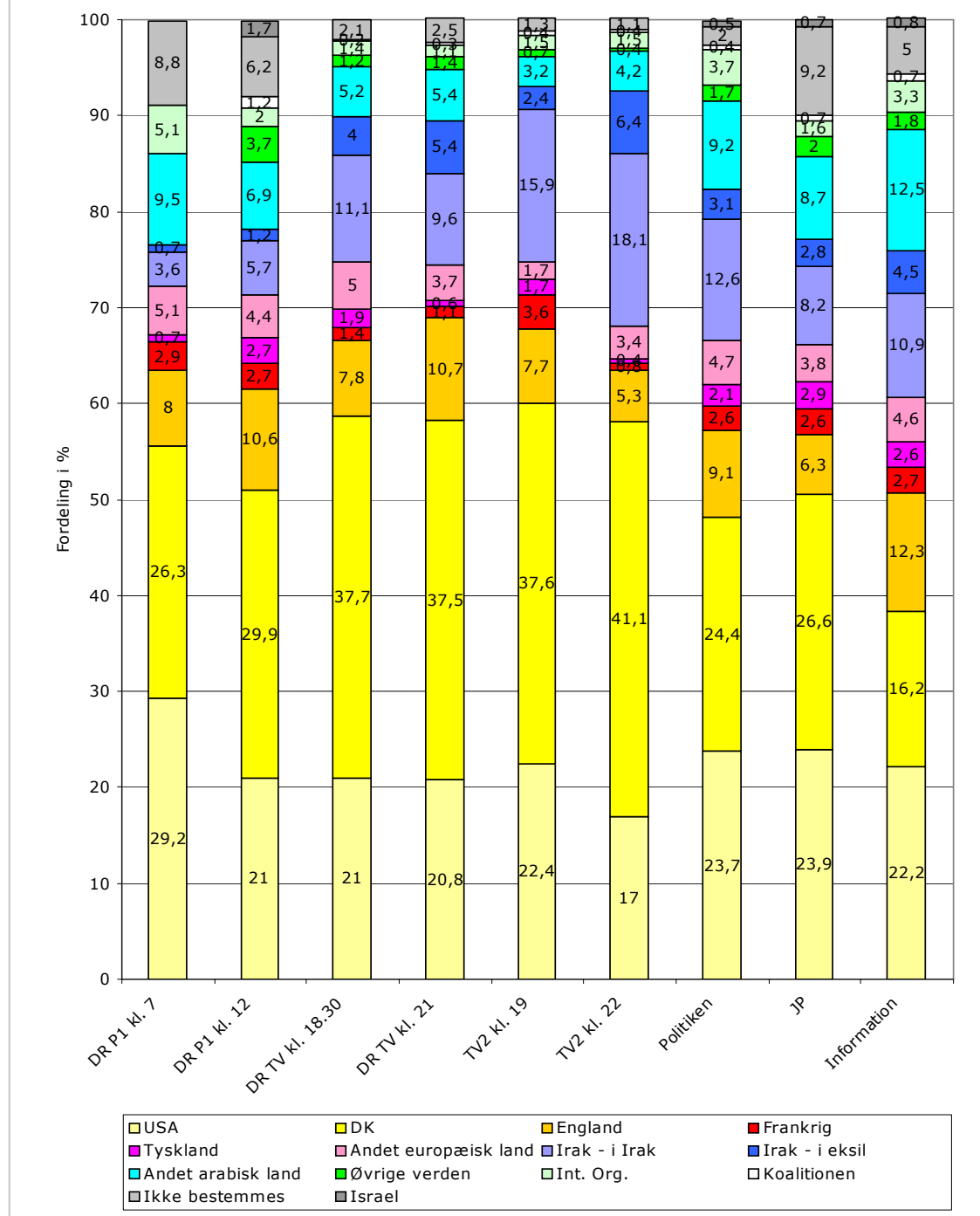
Med hensyn til kildernes nationalitet viser undersøgelsen overordnet set, at kilder fra enten *Danmark* og *USA* dominerer, idet 28% af samtlige kilder er danske, mens 22,7% er amerikanske. Den tredjestørste kildegruppe mht. nationalitet er *irakere i Irak*, som udgør 10,6% af samtlige kilder (jf. figur 5.12). Kilder fra Frankrig og Tyskland, som var direkte imod krigen, udgør tilsammen kun 4,7% af alle kilderne.

Samlet viser de geografiske fordelinger, at seks ud af ti kilder repræsenterer koalitionslandene – Danmark, USA og England (i alt 3450 kilder) – om end det

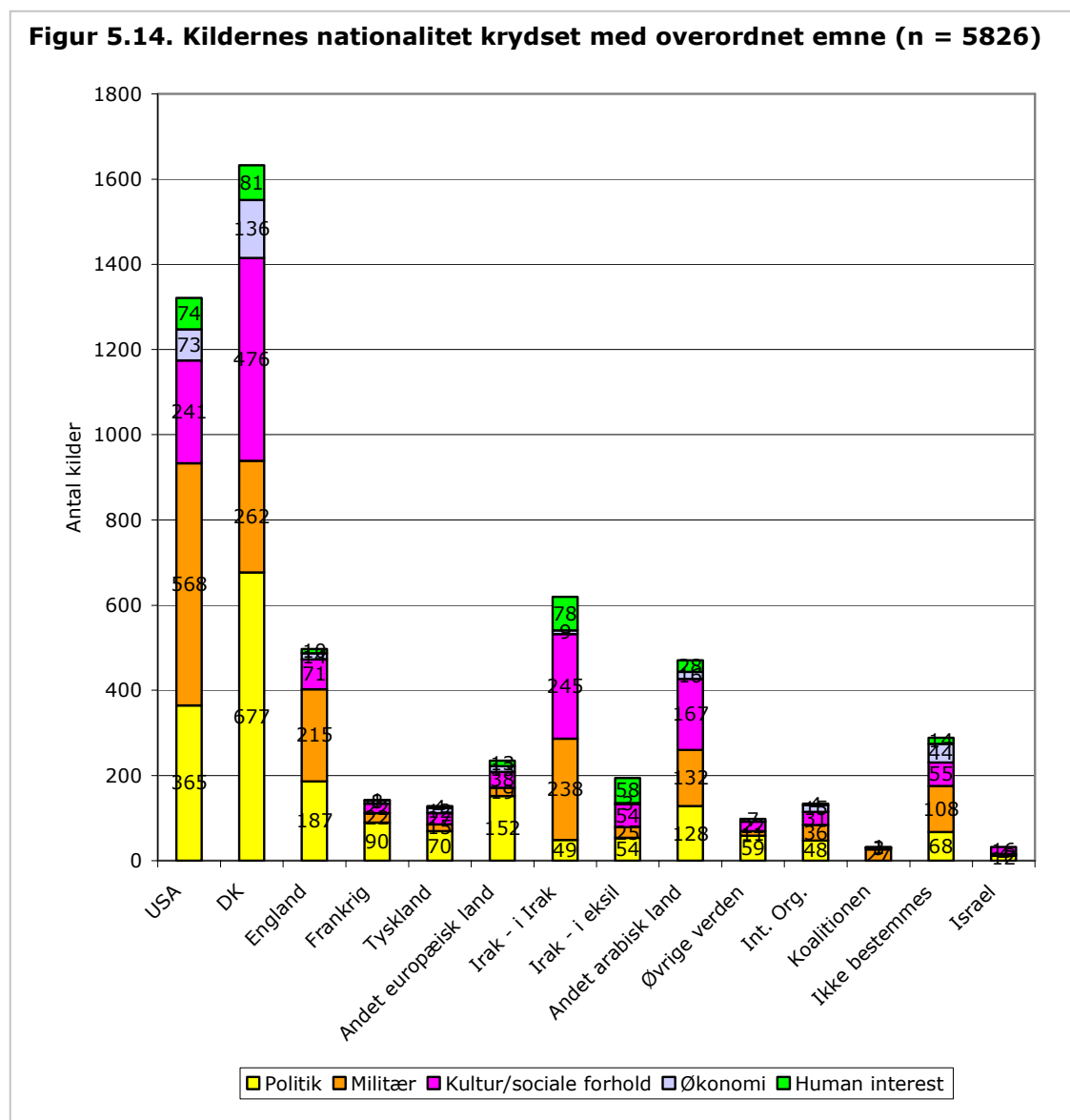
hermed ikke kan afgøres, om det er synspunkter for eller imod krigen, der dominerer blandt disse kilder fra koalitionen. For eksempel viste den tematiske analyse af de såvel politiske som de folkelige reaktioner på krigen jo, at disse historier indeholdt holdninger både for og imod krigen.

Figur 5.13. Kildernes nationalitet (i procent af antal artikler/indslag pr. medie)

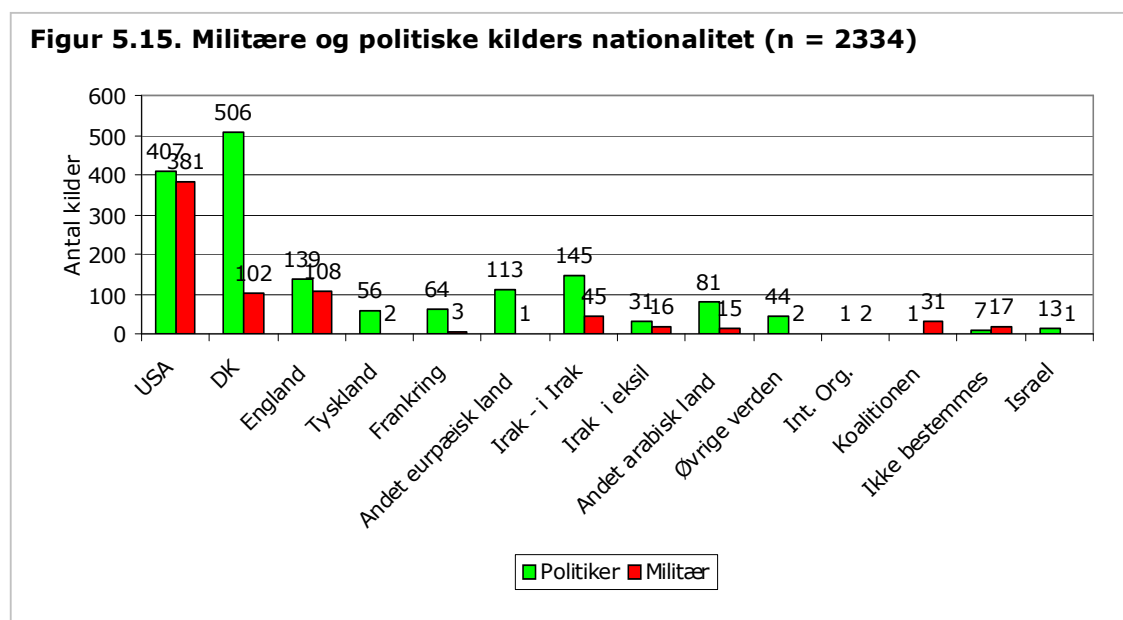
Information skiller sig i denne sammenhæng ud ved i mindst omfang at trække på koalitionsilderne, idet kun 55% af dette medies kilder repræsenterer koalition (jf. figur 5.13.). Til gengæld trækker Information i mere udbredt grad på kilder fra andre arabiske lande sammenlignet med de øvrige medier i analysen. Denne tendens går også igen i de øvrige aviser samt radio sammenlignet med tv-stationerne. Af andre interessante forskelle mellem medierne kan nævnes, at TV 2 trækker på irakiske kilder i mere udbredt grad end de øvrige medier. Samlet set er der medierne imellem umiddelbart en tendens til, at aviserne har lidt større variation i deres kildebrug geografisk set, idet de anvender kilder fra flere forskellige geografiske sammenhænge end tv og radio. Det kan bl.a. ses i lyset af denne medietypes i det hele taget større antal kilder.

Figur 5.14. Kildernes nationalitet krydset med overordnet emne (n = 5826)

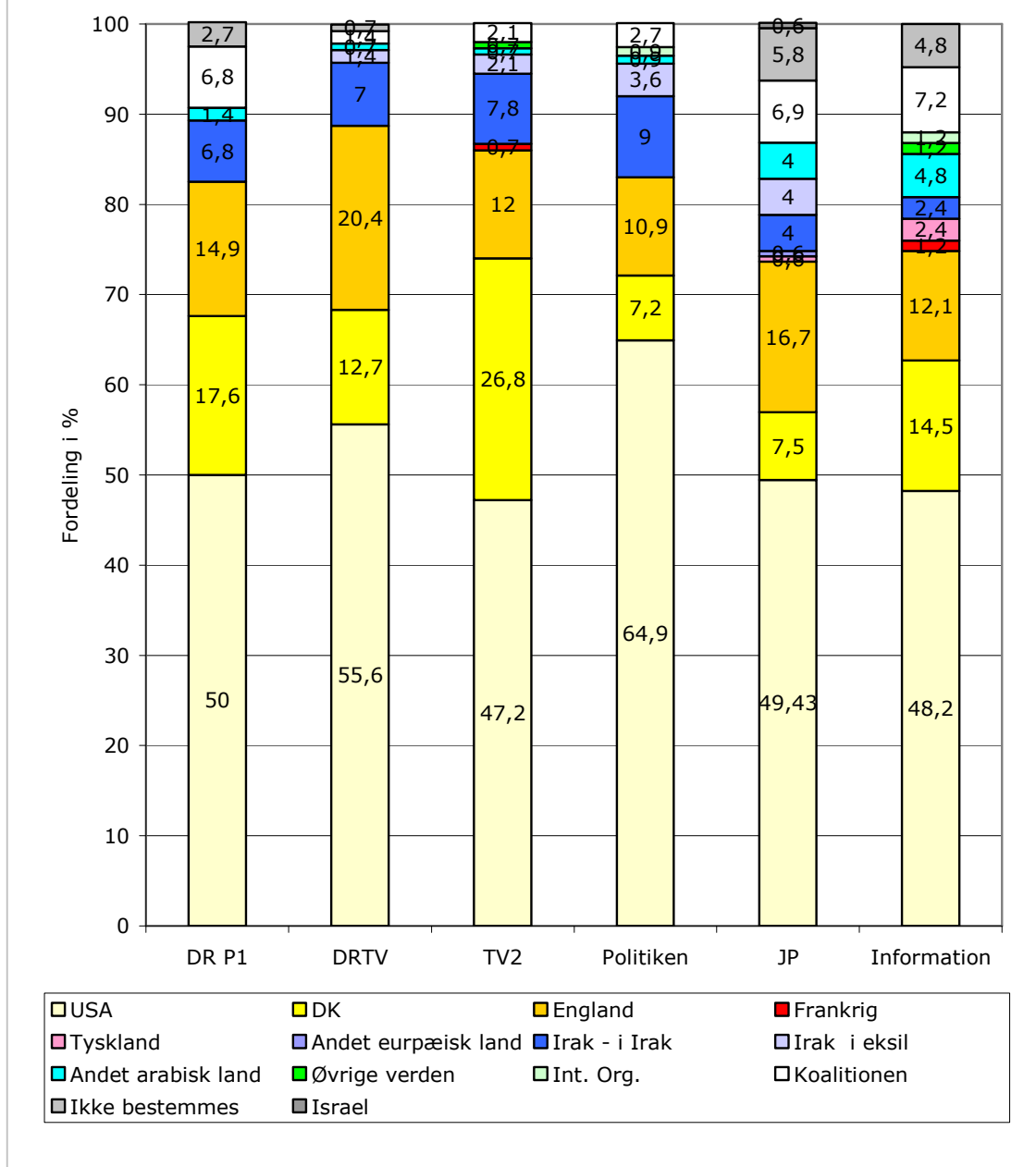
I forhold til overordnet emne viser fordelingerne, at de amerikanske kilder især udtaler sig om militære forhold, mens de danske kilder i høj grad optræder i historier med en politisk vinkel (jf. figur 5.14.). De danske kilder er desuden dominerende inden for historier med en kulturel og/eller social vinkel – et emne, som desuden perspektiveres med kilder fra irakere i Irak og kilder fra andre arabiske lande.

Fordelingerne for de henholdsvis politiske og militære kilders nationalitet viser således også en overvægt af *amerikanske militære kilder* – og i det hele taget tegner koalitionen sig for hovedparten af de militære kilder (jf. figur 5.15). Til gengæld er andelen af *irakiske militære kilder* meget begrænset – det vil sige, at den ene krigsførende parts militære repræsentanter er næsten fraværende i krigsdækningen, mens den anden hovedpart, navnlig USA, er i klart overtal.

Medierne imellem er der ikke umiddelbart signifikante forskelle mellem, hvilke landes *militære* kilder der kommer til orde (jf. figur 5.16). Alle medier prioriterer hovedsageligt militære kilder fra koalitionslandene – i mellem syv og ni ud af ti tilfælde. Det er især amerikanske militære kilder, der dominerer – stærkest hos Politiken og mindst hos Information. TV 2 prioriterer mest udtalt danske militærkilder, hvilket understøtter pointen om, at dette medie anvendte mange militærpersoner som gæster i studiet til at perspektivere, analysere og kommentere krigens gang. Der er en svag tendens til større variation i Jyllands-Posten og Information mht. de militære kilders nationalitet sammenlignet med de øvrige medier, men, som nævnt, er der ingen medier, der skiller sig markant ud på dette punkt.

Figur 5.16. De militære kilders nationalitet (i procent af medie)

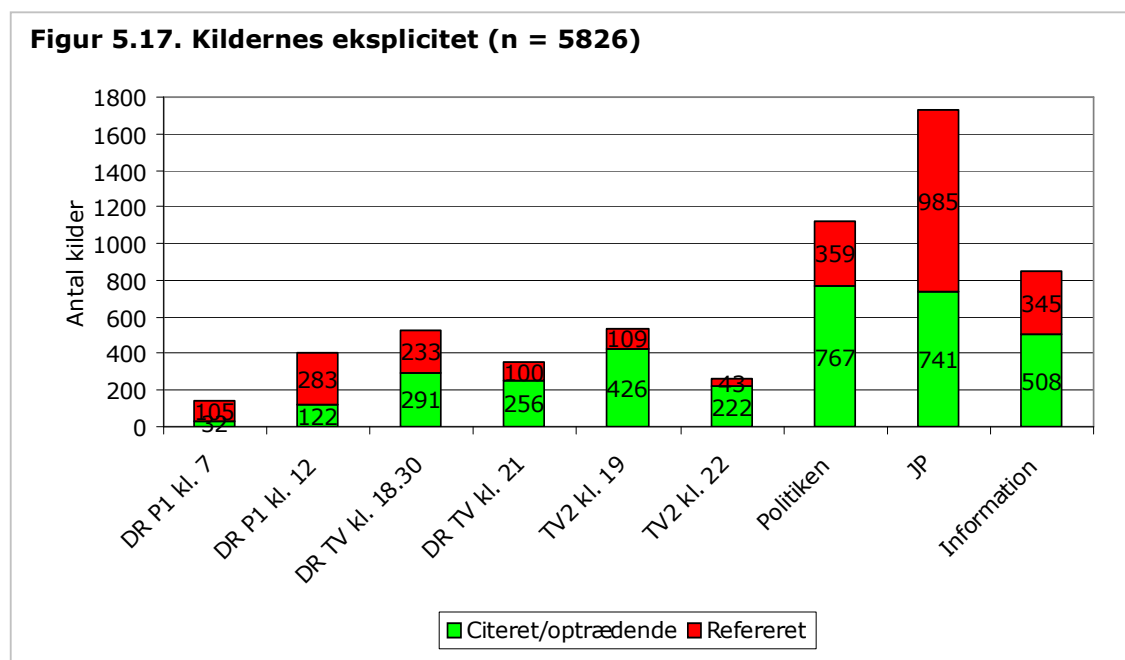

Kildernes eksPLICITET

Kildernes *eksPLICITET* henviser til, hvorvidt en kilde i aviserne er citeret eller refereret, og på tv hvorvidt kilden er optrædende eller refereret.

63,6 procent af de i alt 5826 kilder, der er kodet for i materialet, optræder i *aviserne* – heraf er lidt mere end halvdelen (2015) *citeret* og lidt under halvdelen *refereret* (1689). Selvom citatet har den største dokumentationsværdi, er det altså langt fra altid, at kildens information gengives ordret i avisernes spalter.

Aviserne imellem har Politiken og dernæst Information den største andel citerede kilder, nemlig henholdsvis 767, svarende til knap syv ud af ti kilder i Politiken, og 508, svarende til seks ud af ti kilder i Information, mens andelen i Jyllands-Posten ligger væsentlig lavere, nemlig 741, svarende til cirka fire ud af ti kilder (jf. figur 5.17.).

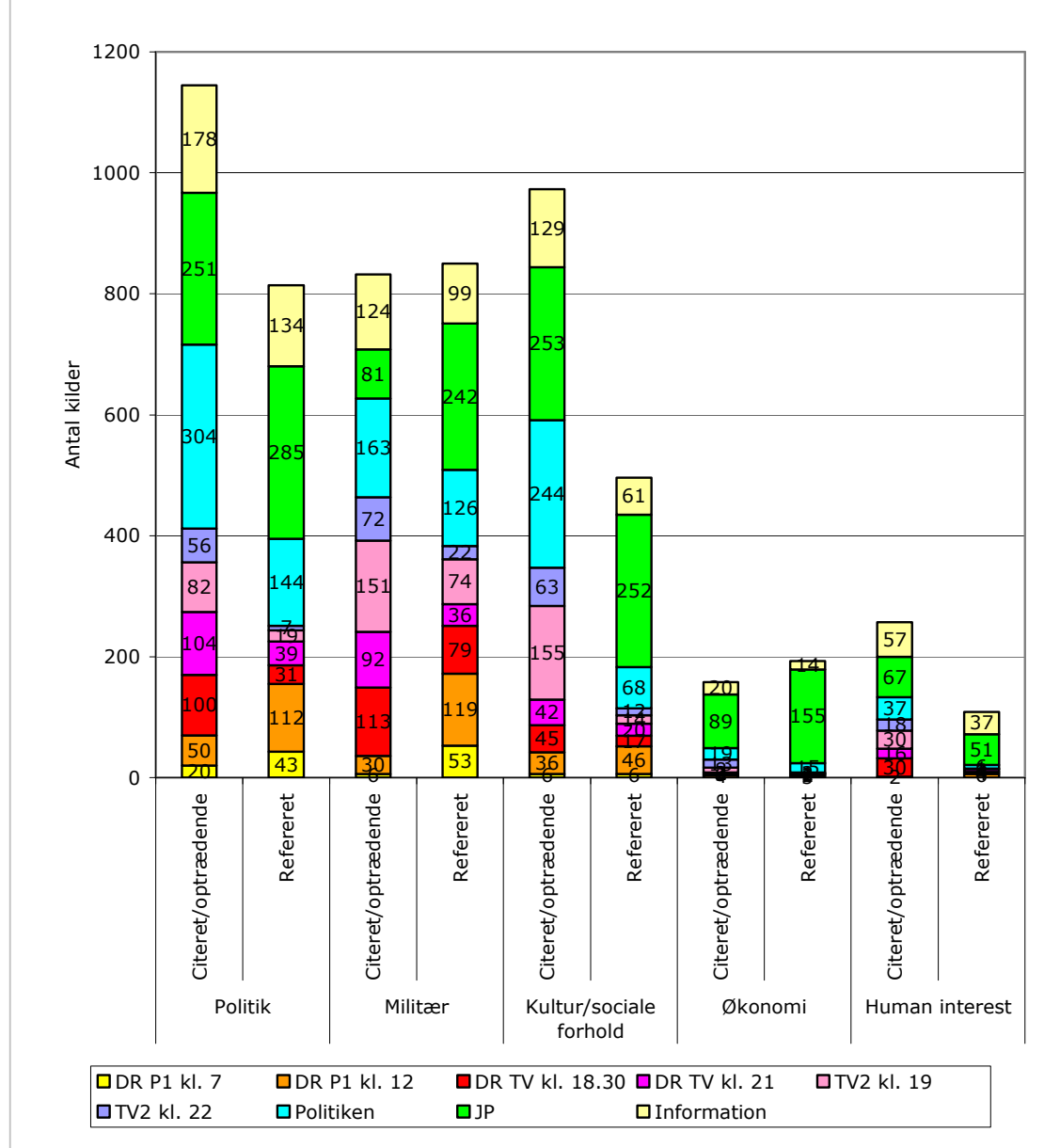

Af de kilder, som er anvendt i tv, optræder syv ud af ti med udtalelser på skærmen (1195), mens tre ud af ti refereres (485). Der er altså en større tendens til på tv at udnytte kildernes dokumentationsværdi til fulde frem for indirekte sammenlignet med aviserne. Det kan blandt andet hænge sammen tv-mediets behov for billeddækning, hvilket kilder, der udtaler sig til kameraet, kan være med til at opfylde. TV-stationerne imellem har TV 2 lidt flere optrædende kilder, nemlig i alt 648, svarende til otte ud af ti kilder, mens DR har 547 optrædende kilder, svarende til syv ud af ti. Det bekræfter, ligesom analysen af gæster i studiet, at TV 2 prioriterer brugen af kilders personlige optræden i højere grad end DR. For radiomediet ser tendensen væsentlig anderledes ud, idet knap tre ud af fire af kilder (388) er refereret frem for citeret (154). Det vil sige, at radio er den medietype, som i mindst udbredt grad udnytter de optrædende kilders personlighed og dokumentationsværdi.

En sammenstilling af 'kildernes eksplicitet' med 'overordnet emner' viser, at der hos især TV 2 er en betydelig overvægt af optrædende kilder i historier med kulturelt og/eller socialt fokus (jf. figur 5.18.). Det kan bl.a. ses i lyset af mediets

tendens til i høj grad at trække på borgere og civilister som kilder i relation til denne type historier – en kildegruppe som ikke repræsenterer en samfundsmæssig og/eller institutionel autoritet og dermed automatisk tilskrives troværdighed sammenlignet med f.eks. politikere, hvorfor deres information står stærkest, når den fremsættes direkte til kameraet. I modsætning hertil har Jyllands-Posten i denne kategori også en betydelig mængde refererede kilder, samtidig med at det skal pointeres, at der også inden for det overordnede emne 'politik' er en overvægt af optrædende frem for refererede kilder.

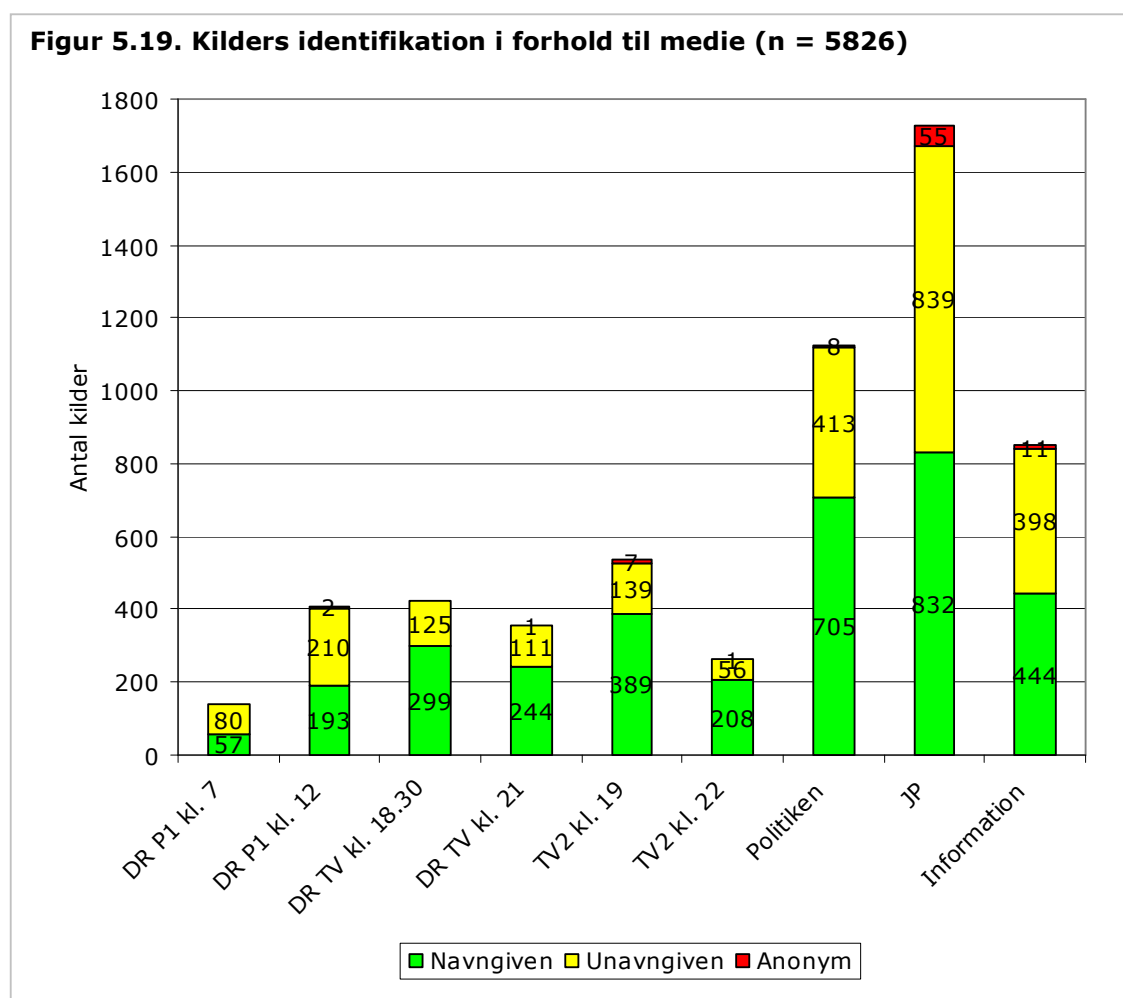
Figur 5.18. Kildernes eksPLICITET i forhold til overordnet emne og medie (n = 5826)

Kildernes identifikation

Analysen af kildernes *identifikation* viser, at lidt mere end halvdelen af kilderne i datamaterialet (57,8 procent) er *navngivne* kilder, mens to ud af fem (40,7 procent) er *unavngivne* og kun 1,5 procent er decideret *anonyme* kilder. Overordnet set tegner der sig dermed et billede af en kildebrug, hvor størstedelen af kilderne er navngivne og dermed i realiteten mulige for andre at udøve kildekritik på. De unavngivne kilder, som typisk vil være "Kilder i Pentagon", "Talsmænd", "Det Hvide Hus" el.lign., vil ikke være mulige for andre at efterprøve, om end man heller ikke kan kategorisere dem som anonyme, da kildeorganisationen bag kilden jo navngivnes, blot ikke den konkrete person bag kilden.

Medierne imellem har aviserne og radio den højeste andel unavngivne kilder, navnlig Jyllands-Posten og begge radioaviser, som faktisk har flere unavngivne end navngivne (jf. figur 5.19.).

Jyllands-Posten og radionyhederne benytter sig således ikke kun af mange refererede kilder, men altså også af mange kilder, hvis specifikke identitet er svær at fastlægge – faktorer som principielt begge er med til at svække kildeinformationens troværdighed. Der er naturligvis her en sammenhæng mellem tv-nyhedsudsendelsernes udprægede brug af såvel citerede som navngivne kilder, idet personer, der udtaler sig til kameraet, oftest også vil blive identificeret med navn.

En nærmere analyse af kildernes identifikation relateret til kategorien 'overordnet emne' viser, at historier med politisk indhold har en høj andel af navngivne kilder, mens der i historier med militært fokus faktisk anvendes flere unavngivne kilder end navngivne – således optræder 35,5% af samtlige unavngivne kilder inden for dette emne (jf. figur 5.20.). Det er således især i relation til militære informationer, at medierne beror på kilder, som kan være svære at identificere og drage til ansvar siden hen. Navnlig hos Jyllands-Posten og Information er andelen af unavngivne kilder i relation til historier med militært fokus betydeligt højere end andelen af navngivne kilder – ligesom det også var tilfældet mht., om kilderne i relation til militærhistorier blev citeret eller refereret (jf. ovenfor).

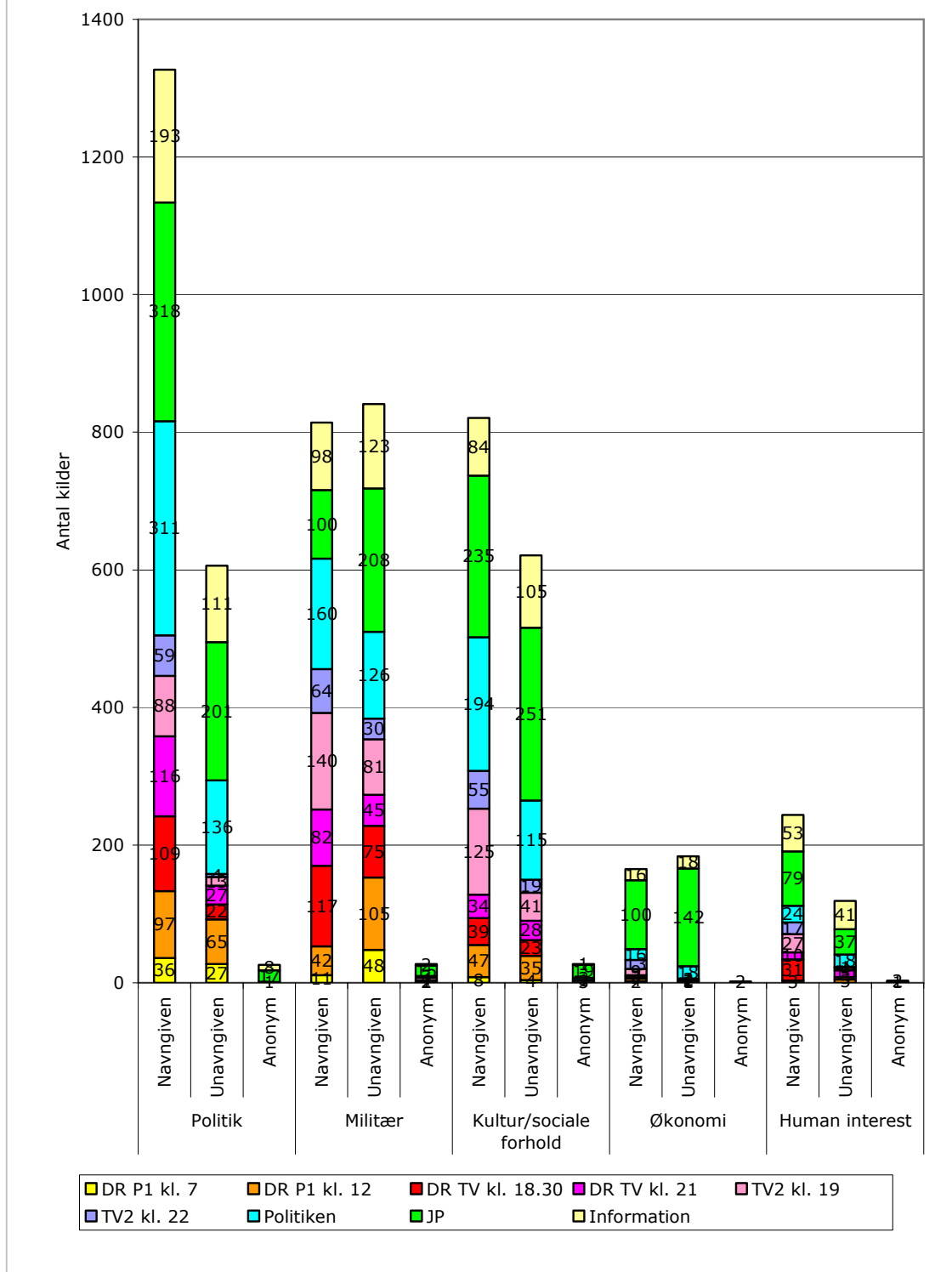
Opsummering om kilderne

Samlet set viser analysen af mediernes brug af kilder i dækningen af krigen:

- *At politikere dominerer som kilder.*
- *At borgere og militærpersoner dernæst anvendes ofte og nogenlunde lige meget som kilder.*
- *At medierne i høj grad anvender andre medier og egne journalister som kilder.*
- *At i modsætning til de politiske og militære partskilder har uvildige eksperter en begrænset rolle som kilde i krigsdækningen.*
- *At knap to ud af tre kilder er fra koalitionslandene – Danmark, England, USA og eksilirakere.*
- *At franskmænd og tyskere udgør mindre end hver 20. kilde.*
- *At tv har flere både citerede og navngivne kilder end aviserne – faktorer, som begge er med til at indkredse kilden, fremme muligheden for kildekritik og dermed styrke kildeinformationens troværdighed.*
- *At det især er i relation til historier med militært fokus, at refererede og unavngivne kilder er fremtrædende – på trods af at netop militærhistorier*

kan være præget af partiskhed og unøjagtigheder i informationsstrømmene (fx mht. succesfulde/mislykkede fremrykninger, militære handlinger mv.).

Figur 5.20. Kildernes identifikation i forhold til overordnet emne (n = 5826)

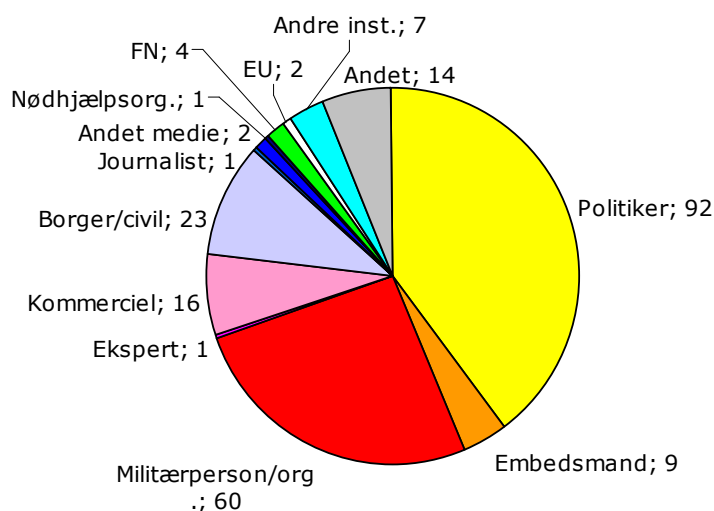

Aktører

Foruden kilderne blev datamaterialet kodet for en restkategori af personer, som havde en central rolle i en histories indhold, men uden at fungere som kilde til historien. Denne restkategori blev benævnt 'aktører'. Datamaterialet tæller i alt 232 sådanne aktører, hvoraf syv ud af ti (164) optræder i aviserne og resten i de elektroniske medier (68). To ud af tre aktører er navngivne (149), mens kun 3 er anonyme og den sidste tredjedel unavngivne (80).

I lyset af kategoriens definition er det ikke overraskende, at hovedparten af aktørerne er politikere eller militærpersoner (henholdsvis 39,6% og 25,9%). Til gengæld er antallet af medierelaterede aktører (i form af journalister, korrespondenter eller andre medier) meget begrænset – ikke mindst sammenlignet med kildeanalysen – hvilket naturligvis skal ses i lyset af, at disse grupper typiske ikke er direkte involveret i krigsforløbet, men nærmere rapporterer om eller analyserer dette. Samme forklaring gælder for de uvildige eksperter (jf. figur 5.21).

Figur 5.21. Aktører fordelt på type (n = 232)

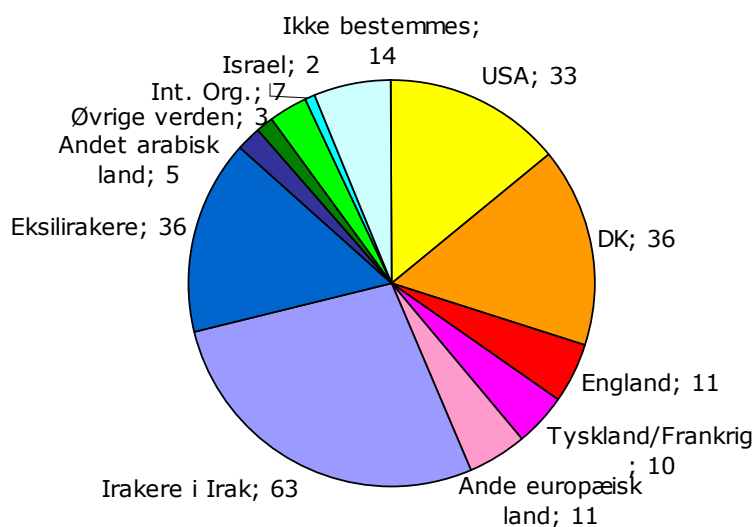

Blandt de politiske aktører optræder Saddam Hussein hyppigst, hvilket naturligvis skyldes, at han var en væsentlig person under krigen, og at jagten på ham, som nævnt var et betydeligt tema – men at hans tilholdssted netop var ukendt for hans modstandere og for offentligheden. Det peger i retning af, at Saddam

indtog en rolle som et ikon for krigen, som man *talte om*, men som i mindre grad *selv* kom til orde som kilde eller politisk modspiller.⁴

Fordelingerne for nationalitet viser således også, at aktørerne navnlig kommer fra Irak (jf. figur 5.22). Dette resultat bekræfter Saddam Husseins placering som en væsentlig aktør, men kan også forklares med, at flere historier – under overskrifter som *”Berygtet fætter til Saddam dræbt”* (Information den 8. april 2003) og *”Saddams Halvbror fanget”* (Politiken den 14. april 2003) – omhandlede jagten på Saddams allierede, som ligeledes levede i skjul. Endelig kom flere aktører også fra Danmark og USA, ligesom det var tilfældet for fordelingerne for kilderne mht. nationalitet.

Figur 5.22. Aktørernes nationalitet (n = 232)

Samlet kan man altså konstatere, at 'aktører' ikke er meget fremtrædende i datamaterialet og dernæst, at fordelingerne for denne gruppe på visse punkter reflekterer flere af resultaterne fra kildeanalysen, idet:

- *Politikere og militærfolk er de hyppigste aktørtyper.*
- *Aktørerne kommer typisk fra enten Danmark, USA eller Irak.*

⁴ Blandt de politiske aktører optræder Anders Fogh Rasmussen 2 gange; Per Stig Møller 1 gang; George Bush 9 gange; Tony Blair 6 gange; Vladimir Putin 2 gange; Jacques Chirac 2 gange; Gerhard Schröder 3 gange; Saddam Hussein 27 gange; uspecificerede regeringsaktører 34 gange; og uspecificerede aktører 5 gange.